

Doktor Edvard Ströms andra resa till Stockholm

Andreas och Jeannette Bruzelius i Ottarp fick 17 barn. En av döttrarna, Julia, kom att gifta sig med den unge läkaren Edvard Ström. Hur det äktenskapet inleddes, genom Andreas kontakt med sin blivande svärson år 1838, beskrivs genom breven Edvard skrev till föräldrarna under sin resa via Göta kanal. Slumpen gjorde att det var samma fartyg som förde Andreas Bruzelius till Stockholm för att möta kung Karl XIV Johan. Andreas bjöd så in sin blivande svärson till prästgården, och där mötte Edvard sin Julia.

Vi har att tacka Julies barnbarns barn Gunnar Uddén, som ställt samman breven åt oss. Först en kommentar från brevskrivaren själv på sin ålders höst.

Den första resan till Stockholm 1836 företogs efter aflagd Medicine Candidatexamen, för att tjänstgöra vid Serafimerlazarettet. Den andra resan, 1838, för att efter Licentiatexamen och vidare tjänstgöring undergå Chirurגיע magisterexamen. Anteckningarna äro blott bref till föräldrahemmet. / Edw. Ström

Ombord på ångfartyget Amiral von Platen under farten i Wenern den 24 aug. 1838 kl. ½12 f.m.

Solen hade redan förgyllt tornspetsarne i Göteborg, morgonen var någorlunda klar och vacker, en kall morgonvind krusade Göthars våg, klockan slog 5 i tyska tornet och innan Svenskans klocka hunnit säga punkt, ingöt kaptenens "Sätt i gång" åter lif i vår Amiral v. Platen, som, styrkt af hvilat, med full ungdomskraft hastigt som pilen i sin fart förde oss på det stilla gungande elementet. Ångfartyget v. Platen är bygd efter samma grundtyp som D. Thunberg, men någodt mindre och har blott 28 hästars kraft. Kaptenen heter Cramér och är en äkta redelig sjöman utan allt fjäsk, men brister dock aldrig i artighet mot passagerarna.

Köket och uppässningen bestrides af en mamsell, som står i spetsen för bådadera och genom de långa hängande lockarna vet återgifva sitt 30 års ansigte det behag, som tiden bortröfvat, en nersmord kökspiga, hvars hull prisar hennes rättighet att smaka på godbitarna, en ytterst ful salongspiga, hvars illa hopknäppta klädning om morgnarne satt till och med mig i förlägenhet och en liten söt jungfru, Mina, som genom sitt behagliga utseende och manér ger en viss glans och ett slags intresse åt sin anskrämliga omgifning. Mamsell, som just sitter midt emot mig och syr ut en krage, tror jag dock skulle kunna vinna med tiden.

Utaf alla passagerarna från G.borg kände jag icke mer än doktor Hvitfeldt, som dock lemnade oss vid Trollhättan. För öfrigt var der ombord en mycket hygglig ryss, som öfverfarit nästan hela verlden och nu var löjtnant vid Ingenieur-corpsen, en Juris Doktor från Berlin, en handlande från Hamburg och Prosten Bruzelius från Skåne (*tillagt i marginalen: Andreas. Då Prost i Ottarp, sedan i N.Vram och omsider min svärfar.*) och många andra. Jag just särskildt bemärkte i går vid middagsbordet från hvilka skiljda orter vi der voro. Wi voro nemb. en ryss, en Preussare, en Hamburgare och jag.

Under det middagen serverades passerades de nedersta slussarna vid Trollhättan och sedan den var intagen gick jag i land för att bese mig och råka Gripenstedt, som jag ock genast träffade. Han gjorde mig sällskap till Helvetesfallet, der jag mot erläggande af 8 sk B^{co} fick gå öfver en jernbro, som förenar Toppön med fasta landet. Hvem kan väl beskriva hvad naturen använt sina bästa krafter att på en gång framställa såsom det rysligaste och skönaste? Tanken hisnar då han nedstiger i den afgrund, som

vattnets oerhörda styrka och hastighet under tusental af år sökt bereda för att då slutligen eldens välde allt skall förstöra. Kanske hafva ett ställe att undangömma den sista droppen. Med ett ord, stället förtjänar mera att beses än beskrivas.

Sedan Gripenstedt bjudit mig några glas punsch till afskedsskål gick jag åter ombord och passerade snart slussarne vid Brinkebergskulle, hvarest jag icke träffade någon bekant. På aftonen hunno vi till Wenersborg och här besågs vårt fartyg af många och deribland en prest, som med ett bäfvande hjärta steg ombord, rädd för allt som der fans och då han fick se maskineriet och ugnarna skyndade han hals öfver hufvud i land och förklarade att han alldeles förlorat det mod han vid akademien hade, då han piskade gesäller.

Kl 10 på aftonen lade jag och prosten Bruzelius oss till sängs och sofvo mycket godt tills maskineriet i dag kl 3 sattes i gång, men vi somnade åter efter en stunds vakande och uppstego muntra och glada kl 6. Thunberg mötte vi i går omkring Håbäckes gästgifvaregård och i dag hafva vi mött Polhem. Leckö slott är redan passeradt och man må beklaga att en sådan byggnad skall förfalla och derigenom gifva anledning till den beskyllan att vår tid ej kan underhålla hvad forntiden uppbyggt. Kinnekulle synes som en sky och med kikare hafva vi besett den så godt vi kunnat. Wädret är i dag mycket vackert och våra 28 hästar löpa nu 2 mil i timmen. Efter en stund äro vi i Sjötorp och få då bese alla de vackra situationer, der finnas.

Vår fruntimmerspersonal ibland passagerarna utgöres af 4 fruar af hvilka den ena är en kaptenska Engelhart och de öfriga äro mig obekanta till namn och stånd. Språket tycks gifva tillkänna att åtminstone den ena är finska och Baron N.N. (jag vet ej namnet) som varit deras granne i hytten har berättat deras nattliga äfventyr. Ströms herregård presenterade sig mycket väl från Elfsidan. Skada blott att man på dess läge ej finner Sperlingsholms byggnad. Just nu ser jag att Christine låter hopknäppa sin klädning och hon tycks blifva nätt nog till middagen. Ledsamt är dock att hon ej kan skaffa sig en hygglig mask.

Den 25 aug. kl 3 e.m. i kanalen mellan Husbyfjöl och Berg

Ett skott hvaraf bergen genljudade tillkännagaf att vi voro vid inträdet till det stora riksdiket. Wid Sjötorp var allt sig likt som sist, men gjorde dock ett intryck sådant som om allt varit mig nytt. Wid Hajstorp gjorde jag i sällskap med några passagerare en promenad för att, under det slussarna passerades bese den närbelägna Fredsbergs kyrka, som dock ej förtjenade den möda vi gjorde oss. Wid återkomsten till stationen fingo vi se ett antal nya medresande, som der gingo ombord. Det var Häradshöfding Hedberg med fru, 3 små döttrar och en liten son, som fått ett svårt lyte i ryggen.

Resan gick på eftermiddagen mycket raskt och vi sågo på båda sidor om kanalen bördiga sädesfält, på hvilka bonden var sysselsatt med skörden, som dock afbröts af en duglig regnskur. Till Wassbacken anlände vi vid mörkrets inbrytande och togo där nattstation. Det var roligt att der se de nyfikna bondflickorna, som gåfvo höga förundrans uttryck öfver allt hvad de sågo och kröpo, jag tror på sina bara knän, för att kunna se in genom de öppna fönsterna. En bonde anlände genast med en violin och genast hade besättningen en arrangerad bal i nästa brohus.

Wi voro nu trenne i salongen sedan en pastor Kjellén från Bromö ökat vårt sällskap. Kl 10 somnade vi lugnt på våra läger och vaknade först kl 4 då vi redan rest flera mil och voro långt ute på sjön Wiken. Denna sjöns stränder äro utmärkt vackra och vi gjorde ett löfte i går när vi gingo till sängs att vara uppe för att bese dem, men sömnen kunde vi ej bortjaga och lurade hellre på våra öron.

Kl 7 voro vi på Forsmark och gjorde der en eröfring, som jag aldrig kan beskrifva. Wi fingo en skönhet ombord, en mamsell Gredberg. Jag gick genast ned i salongen till prosten Bruzelius och berättade att vi hade en engel ombord och han gick genast upp och kom till mig och hviskade i örat: "Doktorn har god smak". En stund derefter kom Baron Rosenblad (så hette han) och frågade om jag gifvit akt, hvarpå jag genast svarade att jag vore förtjust. Mlle Gredberg hade under tiden nedgått i salongen hvarföre Baronen och jag togo det beslutet att vi skulle gå dit ned för att höra efter om kaffet ännu vore färdigt och vi funno vårt ideal ännu skönare sedan värmen derstädes framlockat en högre rodnad på den rosenkindade. Baronen sade henne några ord och gick upp, jag fattade pennan för att skriva detta.

Detta ämnet har gjort att jag finner mig ha öfverhoppat en viktig del af resan. Innan vi passerade Wetteren sågo vi Carlsborg, hvaraf man dock icke ser nästan något annat än de höga gröna vallarna, som hafva en högst ansenlig höjd. Måtte de i sista stunden kunna försvara vårt lands frihet och sjelfbestånd.

Wi kommo derefter uti den kristallklara Wetteren, hvars böljor voro något oroliga, dock utan att göra oss besvär. Jag for på dessas toppar och skref hem ett kort bref, som, jemte ett till Ulla, inlemnades i Motala. På afstånd höjde sig Omberget, vid hvars fot Wetteren skall uppnå ett djup af 500 fot. Wadstena slott skådade jag ännu en gång genom kikare. Ett skott tillkännagaf att vi nalkades Motala. Jag gladde mig åt att än en gång få det ställe i Sverige som mest af alla behagade mig. Lycklig den som der får lefva och dö!!! Denna köping som är belägen i den fruktbaraste och skönaste del af Östergötland på Wetterns klara strand och kanalens ingång deruti, vid Motala elfs lifliga bölja, kan ej annat än i framtiden blifva en blomstrande ort. Wi gingo här i land att se den mekaniska verkstaden, som måste väcka den högsta beundran. Här tillverkas Sveriges bästa ångmaskiner och man kan ej annat än högakta det snille, som med ett enda vattenhjul sätta alla verkstäderna i två våningar i rörelse. Jag såg der ångcylindrarna och ångpannorna till ett pumpverk, vid Höganäs grufva, hvilken maskin skall blifva af 120 hästars kraft. Ångcylindrar af jern med 15 fots diametrar kunna der behändigt svarfvas. Gjuteriet besåg jag, men för närvarande verkställdes der icke någon gjutning.

Jag måste taga afsked med detta ställe, der jag alltid ville blifvit och sedan vi passerat slussarne voro vi ute på sjön Boren. Platens graf vid Motala hann jag ej nu att bese. Utaf alla de gudomligt vackra insjöar jag passerat är säkerligen Boren den yppersta. Lummiga skogar och höjder, eleganta herregårdar och de bördigaste sädesfält ligga vid dess stränder. Östergötland är och förblifver perlan i Sveriges krona och jag skulle hafva lust att med lif och blod försvara denna härliga klenod. Folket må gerna vara något stolt, det är deras hembygd som ger dem denna egenskap.

Den 26 aug. kl 4 em. under farten i Östersjön.

Wid solens nedgång i går ankommo vi till Bergs station, som med sina 15 slussar skulle hindra oss att vidare fortsätta vår resa den dagen. Wi sågo här på en mils afstånd Linköping med sin ståtliga domkyrka. Wi gingo här i land att se den närbelägna Wreta kyrka, som i forntiden genom sitt kloster var så ryktbar. En gammal vördig klockare med kopparnäsa var genast på begäran färdig med kyrknycklarne och ledsagade oss i den åldriga kyrkan, som med förundransvärd styrka motstått tidens förstörande kraft. Här ligga flera gamla konungar begrafna och vi sågo Inge d.y.^s multnande ben. Ett vackert grafkor tillhör familjen Douglas. En mängd celler och utbyggen tillkännagifva att den varit brukad i katolska tiden. En af klockarens elever trakterade oss med orgelmusik, som var ganska passabel. Aftonen

var gudaskön och vi vandrade nöjda till vårt flytande hus att der få litet mat och sedan hvila våra trötta ben.

Jag får ej förtiga att jag i en af cellerna fick tillfälle att som hastigast göra mamsell Gredbergs bekantskap och jag fann hennes umgänge motsvarande det yttre. Vårt sällskap i salongen nu ökats med Notarien Tham, som måste placeras på golfvet emedan han ej hade lust att sofva i taket. Efter mycket glam somnade vi omsider och när vi om morgonen vaknade hade vi redan passerat Roxen och vår skönhet hade gått i land vid Norsholm.

Wädret är i dag det skönaste man kan önska. Himmelen är nästan alldeles klar och en liten frisk vind blåser från hafvet. Kl 9 voro vi vid Söderköping, der jag i sällskap med kapten Rosenblad vid gardet och Prosten Bruzelius gjorde en promenad inåt staden. Wi besågo kyrkan, som har en mycket ovanlig architectur och afhörde en stund predikan. Derefter voro vi vid brunnen som allra hastigast, men vi måste skynda oss derifrån emedan ångbåten redan var i nedersta slussen. Jag tror att hela stadens befolkning var nere för att se oss besynnerliga underdjur. Efter omkring 1/2 timmas fart voro vi vid Mem. Emedan jag förut besett detta ställe gjorde jag mig ej mödan att gå upp.

Sedan vi hunnit igenom sista slussen derstädes förde kaptenens ”sätt igång” oss ut på Östersjön, på hvars våg vi nu gunga. Wid middagstiden passerade vi Stegeborgs slotts ruiner, som påminna om forntidens strider och makt. Jag erinrade mig då så lifligt det romantiska samtal med Friherrinnan Crusenstjerna som jag hade, då vi sist i månsken lågo der för ankare. För en stund sedan ombytte vi lotsar och se nu ett aflägsset land på ena och hafvet på andra sidan.

Jag har glömt att omtala ett verkligt original, som vi hafva ombord, neml. Baron Rosenblads betjent Mörck, en gammal trotjenare med långt uppstruket hår, som icke en gång då han exercerade som beväring fick afklippas. Han är omkring 40 år och en fruntimmershatare i högsta grad. Han skulle anse det som det största onda i verlden att blifva gift och har i dag för sin herre och mig hållit ett långt tal, för att bevisa sin sats. Han kan icke säga två ord utan att inblanda ett ordspråk hvilket oftast faller högst löjligt. Han har fritt språk inför alla och menar alla väl. Han har varit med sin herre i Strömstad och skulle der hvarje dag hållit långa tal för bönderna på torget.

Jag har gjort bekantskap med de finska fruntimren och funnit dem ganska trefliga. Den ena af dem förklarade att det var den svåraste dag hon lefvat, då hon fick veta att hon ej mer tillhörde Sverige, men sade tillika att de nu må så väl att de icke önska sig tillbaka under svensk spira. Kaptenen kom just nu ner och sade att vi se Nordevall oss till möte och jag skyndade mig upp att åskåda honom och hans passagerare.

Den 27 aug. kl 9 f.m. under farten i Mälaren.

Nordevall mötte vi, men sjögången gjorde att han gjorde en så stor krok åt styrbordssidan att vi blott på afstånd kunde räkna 11 passagerare på akterdäck. Resan genom den vackra skärgården, hvars alla små öar äro bevuxna med träd, gick hastigt och lustigt i det vackra wädret.

Emot aftonen samlades vi alla omkring gamle Mörck, som genom sin ovanliga förmåga att naivt härma åtskilliga gamla gubbar gjorde oss en rolig aftonunderhållning. Han härmade en gammal domare, som ville försvara en tjuf inför rätta och vi skrattade så att vi mest lågo på däck. Snart voro vi vid Säfsund, der nattstation togs. Wi spisade vår afton under glam och prat och gingo mätta och glada till

kojs. Kl $\frac{3}{4}$ 4 var ångmaskinen redan i gång och innan jag hunnit torka sömnen ur ögonen voro vi 5 mil från Säfsund.

Wi ha' i dag ett jemt regn, men luften är icke kall. Wore godt att få godt väder vid landningen vid Riddarholmen, der vi hoppas vara om 3 timmar. I Södertelje, som vi nyligen passerat, kommo genast väl 20 korgar med de namnkunniga kringlorna af hvilka jag dock icke köpte några, emedan jag redan långt förut smakat dem. Här lemnade vi Baron och Kapten Rosenblad af hvilka vi togo ett hjertligt farväl och tackade för godt resällskap. Gamle Mörck stod vid vår afresa på land och vinkade oss med hatten en lycklig resa.

Jag uppgjorde min räkning ombord och den gick till 8 rdr 40 sk Rgs hvarpå jag drack ett glas punsch med Prosten Bruzelius för att tacka honom för godt resällskap. Wi drucko dervid en hjertlig brorskål, ehuru jag gjorde allt för att få säga farbror. Jag gläder min nu åt att få se Svea rikets hufvudstad och att der träffa de goda vänner, som jag hoppas der äro mig till möte.

Jag har skrivit till Frykman och Calle Stendahl att de skola vara mig till möte på Riddarholmen vid min ankomst. Man får se om de passa tiden i detta regnvädret. Vår resa har gått mycket väl och man må förundra sig öfver att allt kommando kan gå så tyst som här. Jag har ej hört ett enda hårdt rop under hela färden och allt har likväl gått så väl man kunnat önska. Af hela besättningen bemöts man med största välvilja och uppmärksamhet.

Jag var i går afton inne uti vår hushållsmamsells kammare och fann henne glad och pratsam, samt allt i hennes kabinettt nätt och ändamålsenligt inrättadt. I köket var jag ock, men temperaturen var der alltför hög. Passagerarne äro nu: Härads höfding Hedberg med fru, 3 flickor och 1 son, ryska löjtnanten Ozersky, tyska baron N.N. notarien Tham, Prosten Bruzelius, kapten Engelhart med fru och 1 son, Commercerådinnan Wingelius från Finland med trenne äldre fruntimmer, majorskan Södermark och en gammal mamsell N.N.

Såsom en slutanmärkning får jag nämna att den som vill göra en rolig resa i Sverige, kan knapt välja någon bättre än den Canalvägen till Stockholm från Göteborg. Man bemötes af alla med den utmärktaste (*artighet*) och man blir snart bekant med alla ombord och ibland dem träffas alltid de mest instruerade och bildade menniskor. Resan sker genom rikets skönaste provinser och man ser under den ett antal af sköna ställen, som vida öfverstiger all väntan. Det är roligt vid måltiderna då alla samlas till bordet och man kan der få deltaga uti och afhöra de intressantaste samtal. Alla äro här lika och intet afseende göres på personen.

Stockholm den 27 aug 1838

Regnet på morgonen hindrade oss att noga bese de vackra målaröar vi i dag på morgonen passerat; dock smögo vi oss understundom mellan regnskurarna upp på däck för att kasta en blick på de lummiga uddar, förbi hvilka vår Amiral gungade. Kl. omkring 10 f.m. började luften klarna; efter en liten stund fingo vi se huru solen kastade sina varliga strålar på den åldriga Kungshatt. Wi hade nu en mil till rikets hufvudstad och våra spejande ögon möttes i detsamma f spetsarna på Claras och Jacobs kyrkotorn. Mitt hjerta började hoppa af glädje då jag återsåg ett ställe der så många mina roliga dagar försvunnit och der jag hoppades ännu kanske återfå flera.

Efter en half timmas fart skummade Riddarfjärdens vågor för vår framstam och den härliga staden låg omkring oss såsom en halfcirkel och det pompösa slottet i fonden. Fyra dugtiga skott, hvaraf

både staden och malmarna genljude anmälde vår ankomst och snart landade vi vid riddarholmen. En mängd människor voro der samlade, för att dels utbjuda rum, dels bära saker, dels helsa bekanta och dels af nyfikenhet beskåda allt.

Jag mönstrade en stund folkmassan för att efterse om händelsevis någon bekant var der att finna och efter en stunds väntan ser jag mina gamla vänner Frykman och Carl Stendahl anlända. Återseendet var kärt och de helsade mig välkommen, hvarefter några glas punsch bekräftade hjertats mening. Frykman hade hyrt mig rum och sedan mina saker vederbörligen blifvit visiterade lades de på en bår och fördes till min boningsstad uti huset N° 2 vid Capellansbacken på Kungsholmen, 1 tr. upp.

- - - O - - -

Edvard Ström har alltså skrivit de brev som ligger till grund för denna text. Avskriften är anonym, men sina "Minnen från en lång lefnad" skrevs ner av hans systerdotterdotter och hushållerska Gina Salberg efter hans diktamen. Den korta inledningen och marginalanteckningen om prosten Bruzelius har han dock skrivit själv.

Jag har inte ändrat i texten mer än att jag rensat i hans generösa kommatering och förslagsvis infogat "artighet" långt nere på sid 6.

Han skriver mycket spontant och det gör att kronologin ibland blir oklar.

Första brevet dateras till den 24 augusti, men då har mer än ett dygn gått sedan avfärden, som måste ha skett kl. 05.00 torsdagen den 23 augusti. Vid resans första sluss (Lilla Edet) ser han "Ströms herregård" och han känner möjligen till att släkten Ström med alla sina grenar har sitt namn efter den. (Se "Svenska Ättartal 1892" utg. Victor Örnberg, sid 418 o. följande.) Första övernattningen i Vänersborg.

Den 24 aug. skriver han ute på Vänerens böljor mellan Vänersborg och Sjötorp. Möjligen lämnar han brevet till posten där. Färden går vidare den 24 i kanalen från Sjötorp, förbi Hajstorp till Wassbotten. Bal och övernattning.

25 aug. kommer en ängel ombord i Forsmark, man ser vallarna kring Carlsborgs fästning, anar Omberg, ser Vadstena slott i kikare (liksom under första resan. Kanalbåtarna anlöper inte Vadstena.), njuter av anblicken av Motala, beundrar Motala Verkstad. Efter Husbyfjöl (idag Borensberg) men före Berg skriver han nästa brev, som han väl lämnar till posten i Berg.

Den 26 vaknar han ute på Roxen och har missat att ta farväl av den sköna mamsell Gredberg. I Söderköping, besöker söndagens gudstjänst, passerar Mem och Stegeborg. Efter gemytlig samvaro nattkvarter i Säfsund, såvitt jag förstår strax söder om Trosa.

Den 27 kl.9 börjar han skriva under färd i Mälaren, strax efter Södertälje och fortsätter skriva ett par timmar senare när vädret blivit bättre och han passerat Kungshatt.